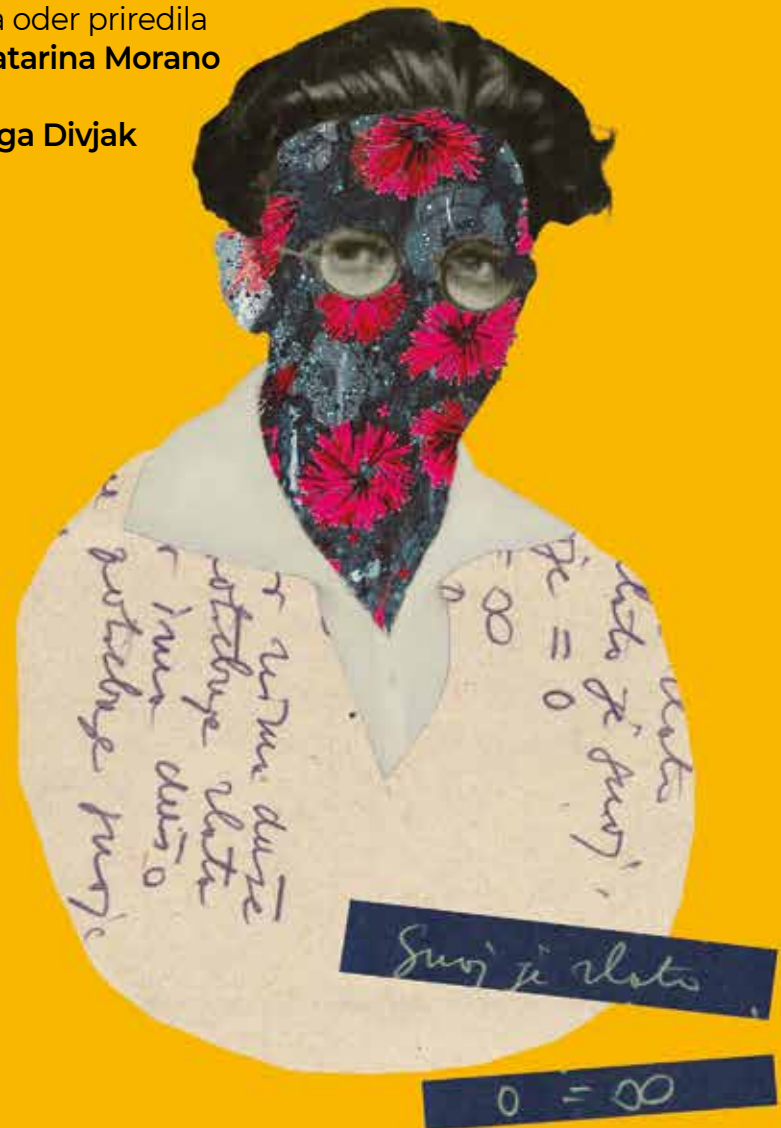

SREČKO KOSOVEL

KONS: NOVI DOBI

Za oder priredila
Katarina Morano
in
Žiga Divjak

PREŠERNOVOGLEDALIŠČE

SREČKO KOSOVEL

KONS: NOVI DOBI

Za oder priredila
Katarina Morano
in
Žiga Divjak

Krstna uprizoritev

Premiera: 30. maja 2021

Režiser
Žiga Divjak

IGRAJO

Dramaturginja
Katarina Morano

Scenograf in avtor videa
Igor Vasiljev

Kostumografka
Tina Pavlović

Avtor glasbe
Blaž Gracar

Lektorica
Barbara Rogelj

Oblikovalec svetlobe
David Orešič

Asistentka scenografa
Ana Johana Scholten

Iztok Drabik Jug k. g.
Vesna Jevnikar
Vesna Pernarčič
Darja Reichman
Miha Rodman
Blaž Setnikar
Vesna Slapar
Aljoša Ternovšek

TEHNIČNO OSEBJE

Tehnični vodja
mag. Igor Berginc

Inspicient in rekviziter
Ciril Roblek

Šepetalka
Judita Polak

Lučni mojster
Nejc Plevnik

Tonski mojster
Stefan Gladović

Video
Tim Kosi

Frizer in masker
Matej Pajntar

Garderoberka
Bojana Fornazarič

Odrski tehniki
Robert Rajgelj
Jošt Cvikl
Boštjan Marčun
Marko Kranjc Kamberov

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

SREČKO KOSOVEL

Srečko Kosovel se je rodil 18. marca 1904 v Sežani v narodno-zavedni in kulturno razgledani učiteljski družini, v kateri je bilo pet otrok. Srečko je bil najmlajši. Družina se je kmalu preselila v Pliskovico, nato pa v Tomaj, kjer je obiskoval osnovno šolo. Že kot otrok se je z družino velikokrat peš odpravil na ogled koncertov ter dramskih in opernih predstav v Trst, eno izmed osrednjih evropskih kulturnih prestolnic v tistem času. Toda čas njegovega otroštva sta usodno zaznamovali prva svetovna vojna in seveda bližina fronte, ki je potekala v neposredni bližini Tomaja. Grozote vojne so v enajstletnem pesniku zapustile neizbrisno sled, prav tako kot tudi požig Narodnega doma v Trstu 13. julija 1920 in nato fašistično gibanje, ki se je odločilo za izbris slovenskega naroda in kulture na tem območju.

Po končanem osnovnem šolanju je Srečko Kosovel nadaljeval šolanje v Ljubljani. Leta 1916 se je vpisal v realno gimnazijo, kjer je leta 1922 tudi maturiral, nato pa na Filozofsko fakulteto na Oddelek za romansko književnost, slavistiko in zgodovino umetnosti. Že kot srednješolec je začel pesniti in sodelovati v dijaškem glasilu *Kres*, leta 1922 pa je ustanovil tudi literarni krožek in skupaj s kolegi začel izdajati revijo *Lepa Vida*. Leta 1923 je sodeloval tudi pri reviji *Vidov dan*, nekoliko kasneje pa je ustanovil literarni krožek *Ivan Cankar* in pozneje s sodelavci še revijo *Mladina*. V Ljubljani je imel Kosovel stike z najbolj naprednimi in vidnimi umetniki, med katerimi sta bila Josip Vidmar in Anton Podbevšek, v Trstu (v katerem je delovalo slovensko gledališče) pa je prav tako navezal tesne stike s slovenskimi umetniki in intelektualci, med drugim z Josipom Ribičičem in Jožetom Pahorjem ter Avgustom Černigojem. Sodeloval je tudi pri avantgardistični reviji *Trije labodi*, ki je začela izhajati v Novem mestu. Leta 1925 je želel izdati pesniško zbirko z naslovom *Zlati čoln*, vendar mu je načrt prekržala veliko prezgodnja smrt. Na shodu v Zagorju, kjer je imel predavanje z naslovom *Umetnost in proletarec*, se je čakajoč na vlak prehladil, pozneje pa zaradi posledic umrl 27. maja 1926 v Tomaju.

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Miha Rodman, Aljoša Ternovšek, Darja Reichman,
Iztok Drabik Jug
(fotografija z vaje)

Miha Rodman, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug
(fotografija z vaje)

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

ŽIGA DIVJAK

režiser

Žiga Divjak je med najvidnejšimi in najbolj prepoznavnimi gledališkimi režiserji mlajše generacije, ki v svojih predstavah in avtorskih projektih z izrazitim čutom za socialne in človeške krivice preizprašuje ustroj današnje družbe in vlogo posameznika v njej. Lahko bi rekli, da želita s Katarino Morano v avtorskih projektih kot tudi v besedilih, ki jih prirejata ali na novo spišeta, v nas obuditi občutljivost za družbene krivice, kritični pogled in sočutje do sočloveka. Čeprav sodi v generacijo mlajših režiserjev, ima za sabo že vrsto odmevnih predstav, za katere je prejel številne nagrade. Nase je opozoril že z diplomsko predstavo *Tik pred revolucijo* na AGRFT, za katero je prejel akademsko Prešernovo nagrado. Leta 2017 je prejel Borštnikovo nagrado za režijo predstave *Človek, ki je gledal svet*, leta 2018 pa veliko nagrado za najboljšo uprizoritev za avtorski projekt *Šest*, obe v izvedbi SMG. Prav tako odmevni pa sta bili tudi njegovi uprizoritvi *Hlapec Jernej in njegova pravica* v produkciji Cankarjevega doma Ljubljana in *Pljuča* Duncana Macmillana v SNG Drama. V Prešernovo gledališče smo ga prvič povabili k sodelovanju pred tremi leti, ko sta s Katarino Morano na oder postavila priredbo besedil Ivana Cankarja *Ob zori*. Predstava je bila lani uvrščena v tekmovalni programa Borštnikovega srečanja in Tedna slovenske drame. Z režijo avtorskega projekta *Gejm* v SMG v koprodukciji z zavodom MASKA ter uprizoritvijo *Sedem dni* v MGL se je znova uvrstil v tekmovalni program Borštnikovega srečanja, z besedilom *Sedem dni* pa tudi v tekmovalni program 50. Tedna slovenske drame in med nominirance za nagrado Slavka Gruma. S predstavo *Gejm* pa tudi na 51. Teden slovenske drame v Kranju. Pred nekaj dnevi je Žiga Divjak prejel tudi Župančičevo nagrado, ki jo Mestna občina Ljubljana podeljuje umetnikom za izjemne kulturne stvaritve zadnjih dveh let.

Foto: Domen Martinčič

KATARINA MORANO

dramaturginja

Katarina Morano je – tako kot Žiga Divjak – ena najvidnejših in najsubtilnejših gledaliških, dramskih in filmskih ustvarjalk mlajše generacije. Odlikuje jo pretanjen občutek za socialne tematike tako na filmu kot tudi v literaturi in v gledališču. Je scenaristka, dramatičarka, dramaturginja in filmska režiserka, ki je iz filmske režije magistrirala na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Prejela je dve akademjski Prešernovi nagradi, njen diplomski film *Kam* pa je bil nominiran za tujejezičnega študentskega oskarja Student Academy Awards Ameriške akademije filmske umetnosti in znanosti. Njen magistrski film *Ljubljana–München 15:27* je prav tako prejel posebno omembo žirije na filmskem festivalu v Sarajevu in bil prikazan v sklopu sekcije obetavnih mladih filmskih režiserjev in režiserk Future Frames na festivalu v Karlovih Varih; zrežirala je tudi TV-dramo *Prepričanje*. Z režiserjem Žigo Divjakom že od akademjskih let sodeluje tudi v gledališču. Kot (so)avtorica besedil in dramaturginja je sodelovala pri večini gledaliških projektov Žige Divjaka, za katere sta prejela tudi najvidnejše nagrade. Njuna drama *Sedem dni* je bila lani nominirana za nagrado Slavka Gruma, podpisala se je tudi pod besedilo *Ob zori*, ki je nastalo po Cankarjevih izbranih črticah. Je tudi avtorica besedila KONS: NOVI DOBI, ki sta ga z Žigo Divjakom na osnovi Kosovelove poezije, proznih besedil in esejev priredila za uprizoritev na našem odru. »*Ima vse, kar imajo veliki,*« je o Katarini Morano zapisal njen profesor na AGRFT Igor Koršič in mi se s tem zelo strinjamo!

Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman,
Iztok Drabik Jug
(fotografija z vaje)

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug, Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug
(fotografija z vaje)

MED OBUPOM IN UPOM S POGUMOM ZA SPREMEMBE

IGOR KAVČIČ

Intervju z Žigo Divjakom in Katarino Morano je bil oddan v tisk 17. 12. ob 9.05 in objavljen v Gorenjskem glasu 18. 12. 2020

Jesen je v Prešernovem gledališču minila v znamenju Kosovelove poezije. V soboto bi morala biti na sporedu premiera z naslovom Kons: Novi dobi. Avtorski duet in partnerja tudi zasebno Katarina Morano in Žiga Divjak sta za oder priredila poezijo Srečka Kosovela. Pesnika sta v naš čas želela pripeljati kot sogovornika. Ko vedno znova prebiram tu zapisane njune besede, se mi zdi, da jima je uspelo. Kosovel je tu, z nami. Z njim se družimo in v nas je up, da čim prej spregovori tudi skozi igralke in igralce na odru Prešernovega gledališča.

V svojem dosedanjem delu sta med drugim prepoznavna kot angažirana gledališka ustvarjalca, ki posegata po družbeno aktualnih temah. Kako sta skoraj sto let po napisanem, zdaj, v tem času, brala Kosovela? Predvidevam, da ni mogoče zaobiti aktualnega družbenega ustroja, nekakšne smeri, v katero se giblje človeštvo?

Čas, ki ga živimo, oziroma atmosfera časa, ki ga živimo, srhljivo spominja na atmosfero, ujeto v delih Srečka Kosovela. Gre za nekakšno spoznanje, da smo na zaključku neke zgodovine, da nas obkrožajo občutki konca, propada, izpetosti ter smrti, ki je nekako že prisotna, ni pa še jasno manifestirana. Epidemija, ki jo trenutno živimo in ki prinaša grozljivo tesnobo, negotovost, utrujenost, bolečino in smrt, je zgolj napoved neke nove vsakdanjosti, ki nas čaka v bližnji prihodnosti, če ne bomo napeli vseh sil in spremenili uničujočega odnosa do okolja. Žal ni dovolj reciklirajoči ozavešeni potrošnik. Potrebne so temeljne strukturne spremembe.

Če je šlo v predstavi Ob zori za prozo, za priredbo Cankarjevih besedil, tokrat Kosovelova poezija nedvomno zahteva drugačen pristop k postavljanju uprizoritve. Kakšno je bilo osrednje vodilo odrske priredbe?

Želela sva nekako ujeti Kosovelov duh, ga pripeljati v naš čas kot sogovornika, kot nekoga, čigar misli nam lahko služijo kot inspiracija, opomin, usmeritev, pa tudi uteha v teh do konca zmešanih časih. Izbrala sva Kosovelovo nenehno nihanje med obupom in upom. Njegovo natančno analizo propada zahodne civilizacije in njegovo neverjetno vero v človeka kot takega, navduševanje nad neskončnim potencialom, ki ga nosi človek v sebi. Priredba je tako zasnovana kot neka nova »pesnitev«, sestavljena iz drobcev različnih Kosovelovih del, ki tvori neko novo celoto. Po obliki spominja na nekakšno mašo, ritual, ki pa je napolnjen s Kosovelovimi besedami in je hkrati namenjen tako gledalcem kot igralcem. Gre za hvalnico človeka in hkrati tudi za zadnji opomin pred izginotjem človeštva kot celote.

Zdi se, da v priredbi skušata zajeti tako pesnikov odnos do tedanjega sveta – še posebej Evrope po prvi svetovni vojni – kot njegova notranja občutja, njegov odnos do Krasa, narave in do življenja nasploš ...

Pri Kosovelu je to pravzaprav nemogoče ločiti. Človeka hkrati dojema kot izjemno pomembnega posameznika in sočasno kot drobceni, drobceni del velikega kozmosa, narave. Njegovi opisi kraške pokrajine, ki je lahko zaradi močnega vetra in plitke prsti zelo neizprosna in kruta, a hkrati čudovita in nežna, nam veliko govorijo o življenju samem, kjer je sočasno neprestano prisotno lepo in grdo, težko in lahko, upanje in obup. Ali kot pravi Kosovel: »Trpljenje te jači, bistri in posvečuje. Kajti šele pod pritiskom gorá nastane kristal.«

V uvodnem delu lahko razberemo avtorjevo – skozi priredbo samo pa tudi vajino – kritiko takratnega kapitalističnega ustroja družbe. Hkrati pa nas besedilo vseskozi spodbuja v misli, da, vsaj kar se tiče spoštovanja človekovih pravic in človekovega dostojanstva, prav zdaj živimo zgolj v neki »posodobljeni različici«. Sta človek in z njim človeštvo ostala v Kosovelovem času?

Kapitalizem je vmes pridobil neke varovalke, ki so ga naredile na videz manj uničevalnega in manj krutega. V zadnjem času pa te varovalke ena za drugo odpadajo in znova začenja kazati svoj obraz, ki ga zelo natančno opiše tudi Kosovel v svojem delu. Tako kot Kosovel napoveduje propad zahodne civilizacije in kapitalizma, lahko tudi mi napovemo ali propad kapitalizma ali pa sveta oziroma človeštva na tem svetu. Druge alternative žal ni. Sistem, ki je osnovan na nenehni rasti, je pač nevzdržen za naš planet. Kosovel išče elementarnega človeka – obraz, ki je skrit za obrazom civilizacije. Morda je čas, da tudi mi prisluhnemo temu človeku in nehamo verjeti grozljivim pravljicam, ki nas vzgajajo v prepričanju, da smo ljudje v svojem bistvu tekmovalni, sebični in egoistični.

Žiga, kako vam je uspelo v tem neprijetnem času, ki ga v veliki meri kroji pandemija, rešiti zagato z varnostjo igralcev? Predvidevam, da je bil že proces vaj povsem drugačen, kot ste si sprva predstavljali?

Upoštevali smo vsa varnostna priporočila (maske, razdalje, pre-zračevanje in tako naprej); ko se je sredi študija situacija bistveno poslabšala, smo tudi uprizoritev samo zasnovali tako, da je varna za igralce. V predstavi namreč nastopajo z nekakšnimi maskami/čeladami, ki imajo svoj dotok zraka, ki je filtriran. Gre za profesionalno

opremo, s katero bi bili lahko popolnoma varni tudi na kovidnem oddelku. Ta oprema je danes povezana z aktualno epidemijo, ampak če ne bomo globalno spremenili načina proizvodnje, organizacije dela in potrošnje, bo to postala vsakdanja oprema, s katero se bomo kmalu sprehajali po mestu. Še leto nazaj se nam je zdelo nepojmljivo, da bi se po Kranju sprehajali z maskami na obrazu, danes se nam zdi nepojmljivo, da bi hodili po mestu oblečeni v »skafandre«. Kaj bo drugo leto? Ali čez pet, deset let?

Kako sicer združujeta delo, bodisi pri pisanju besedila bodisi pri adaptaciji tega za oder – kako skupinsko je lahko vajino delo?

Vsak projekt je drugačen in vsakič na novo definirava sodelovanje, vse pa je plod sodelovanja in dopolnjevanja. Eden drugega podpira in hkrati tudi spodbuja, siliva, da greva dlje.

Kosovel kljub tesnobi, ki preveva njegovo poezijo, in občutku, da bo šlo vse k vragu, v daljavi vidi Novo Evropo. Po težkih preizkušnjah v dvajsetem stoletju jo zdaj imamo, a deluje nekako staro in utrujeno. Kje jo vidita vidva – v novi družbi brez obupa, v mladosti, v osvobojenem človeku, ki lahko do svobode pride skozi kulturo in umetnost?

Misliva, da moramo zbrati pogum in tudi sami verjeti, da je mogoča boljša prihodnost. Da se odgovor skriva že v nas samih, samo prisluhniti si moramo in začeti zahtevati – npr. potrebne spremembe. Nihilistično vdajanje brezvoljnosti in obupavanje nad stanjem sveta je v svojem bistvu zelo podobno sprenevedanju, da je vse v redu, in slepem vztrajanju na že utečeni poti. Zbrati moramo pogum, da v dejstvu, da nam preti uničenje, vidimo potencial za nujno spremembo na bolje, ne zgolj neprijetne resnice, ki jo poskušamo preslišati.

Vaju umetnost torej osvobaja?

Kosovel pravi, da kultura usposablja človeka, da potrpi in se žrtvuje za zmago ideje. Zato naj nam umetnost ne bo užitek, ampak uteha.

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug, Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman,
Iztok Drabik Jug
(fotografija z vaje)

KRONOLOGIJA NASTAJANJA PREDSTAVE KONS: NOVI DOBI

MARINKA POŠTRAK

Pod naslovom »Zapisi iz brloga« je bil članek 21. 12. 2020 objavljen na gledališkem portalu SIGLEDAL

Ko sem pred približno dvema letoma Žigi Divjaku in Katarini Morano predlagala »projekt Kosovel«, si nisem predstavljala, kako boleče in obenem odrešilno nas bo Kosovelova poezija nagovorila v *tem Času*. Takrat sem si želela predvsem (po)deliti svoje vnovično odkritje vseobsežne Kosovelove poezije ... na eni strani tako krhko intimne, po drugi tako neizprosno družbeno kritične, socialno ozaveščene, revolucionarno konstruktivistične in kozmično ekstatične, ki me je nagovorila s svojim neizmer-nim nabojem ... predvsem pa poezije, izklicujoče človečnost in novega človeka v *Novi dobi*. Danes, v tem težkem času, ki ga vsi boleče doživljamo, je Kosovelova poezija zame z eno besedo – katarzična!

Ko sva se z režiserjem Žigo Divjakom takrat dobila na kratkem pogovoru pred *Našim razredom* na Borštnikovem srečanju in poskusila odkriti silnice brezupa in upa v Kosovelovi poeziji ter koordinati med njegovim in našim Časom, si nisem niti v najbolj drznem snu predstavljala, da bom v času bralnih vaj hodila po kraških gmajnah v kraški burji mimo brinovih grmov in črnih borov in lovila *kozmični signal* za zoom. In ko sva takrat tipala obrise predstave, si niti v najhujši nočni mori nisem predstavljala, da bodo vaje potekale v strahu pred dotiki in v skafandrih in da bo vsak Kosovelov verz zarezal kot britev in hkrati legel na nas kot obliž na živo rano. Ko sta Katarina in Žiga besedilo na začetku letošnjega oktobra poslala, sem vedela, da je to to ... Napisala sta dramsko poemo iz Kosovelovih pesmi, kot bi jo napisal pesnik sam!

In tako smo na začetku oktobra zanosno začeli z vajami za predstavo s pomenljivim naslovom *KONS: NOVI DOBI*. V drugem tednu vaj smo si želeli obiskati *Kosovelovo hišo* v Tomaju in se sprehoditi po *Kosovelovi poti* do njegove sobe v Sežani, da iz *civilizacije brez srca* začutimo, kako v *jesenski*

tihi čas prileti brinjevka na Kras. Toda ravno v tem tednu se je zgodilo zaprtje in sočasno sta Žiga in Katarina sporočila, da sta pozitivna na koronavirus. Vaje smo prekinili in čakali, da čim prej ozdravita.

Medtem ko sta prebolevala virus, sem se preselila v svoj novi kraški dom, ki je postal v času dela od doma že v »prvem koronavalu« moja najljubša in najbolj navdihujoča pisarna. Kako nenavadno, a vendar ne čisto naključno se je vse nenadoma prekrilo! In prav na Krasu, med hrasti in bori, se je utrnila tudi ideja za branje Kosovelovih pesmi naših igralcev na spletu ... ker Kosovela še zmeraj premalo poznamo in cenimo! Po »drobni«, a neizmerno globoki pesmi *Moj plašč* ga je na svojem koncertu v Trstu, kjer ji je nekdo iz publike prinesel to pesem, kot genialnega pesnika prepoznala tudi pevka **Patti Smith**. Zakaj ga ne bi končno tudi mi?

Ko sta Žiga in Katarina virus po dveh tednih (ne ravno zlahka) prebolela, smo začeli z vajami po zoomu. Ni bilo enostavno ... vaje po zoomu niso vaje v živo, in kdor trdi, da je vseeno, ali potekajo vaje v živo ali prek zooma, se moti. Ne glede na vso tehnologijo se zmeraj kje zatakne ... še najbolj pa pri osebnem kontaktu, ki je za vaje še kako pomemben. A ne glede na to ... vse, kar sem počela iz svoje »kraške pisarne« (če odmislim prekinitev na zoomu in telefonskih zvezah ter interneta), je bilo še zmeraj v znamenju občutka svobode, ki jo podarjajo kraška narava in kraški ljudje.

Iz novembrskih, z burjo preprianih poti in osupljivih sončnih zahodov sem se konec novembra vrnila v megleno Ljubljano in v opustelem Kranju smo začeli z vajami v živo, ki smo si jih vsi tako zelo želeli. Pot do Kranja je bila sicer hitrejša kot običajno, saj je bilo prometa manj, a je bila vsaj zame neizmerno pretresljiva. Povsod ob moji poti ljudje zakriti z maskami, stoječi v dolgih vrstah pred poštam, trgovinami in bankami, nemočno opotekajoč se po sivih ulicah in cestah, s palicami, berglami ... mladi in stari, vsi z ubitimi pogledi, zazrtimi v tla. Je to Nova doba, o kateri je sanjal Kosovel?!

Ko smo vajo po skoraj štirih tednih začeli v živo, smo se zaradi distance zbrali v gledališki dvorani in ne kot običajno v sobi za

bralne vaje. Igralci so se posedli na odru vsak za svojo mizico na varni razdalji in z maskami, jaz sem se z nekaj kolegi in kolegicami iz ekipe posedla na varni razdalji v parterju, seveda zakrita z masko. Bilo je takoj jasno in bilo je več kot očitno ... po nekaj tednih sta se v nas naselila tesnoba in strah pred okužbo in boleznijo! In če smo se pri »prvem valu koronavirusa« še spraševali, ali kdo pozna koga, ki je zbolel ali za virusom celo umrl, so bila takšna vprašanja zdaj odveč. Poznali smo jih kar nekaj ...

Tik pred začetkom vaj v gledališču se je od projekta »poslovil« Borut Veselko in na njegovo mesto je stopil igralec Iztok Drabik Jug in tesnobnega vzdušja na vajah prek zooma zaradi »varne« distance vseeno ni bilo čutiti tako zelo kot na prvi vaji v živo. Od časa vaj in premiere *Našega skladišča* Tjaše Mislej, ki smo ga z režiserko Matejo Kokol septembra ustvarjali dokaj sproščeno in v upanju, da je najhujša mora že za nami, v »preigravanju scenarijev zarote«, od časa, ko so se še kresala mnenja o tem, ali je smiselno nositi maske ali ne, in je masko na vajah in tudi na odru nosil samo Borut Veselko, od tega časa se je v dobrem mesecu strah pred virusom globoko zalezal v nas. Virus se nam je v tem času nevarno približal. Potihoma, zavrtno in neizbežno!

Ko smo takole po novem vadili z maskami, sem spoznala, zakaj v gledališču sovražim maske, ki so od nekdaj (kako paradoksalno) celo emblem gledališča! Čeprav sem seveda po drugi strani zmeraj bolj sprejemala dejstvo, da so v tem Času neizbežne. In čeprav sovražim maske in se počutim z njimi udušeno, utišano, podrejeno, zatrto, se v zadnjih dneh nehote zalotim, da se razjezim na vsakogar, ki maske ignorira in mi moli iz njih svoj nos ali celo usta in mi s tem deklarativno ali malomarno dokazuje svojo navidezno »svobodo« na račun »moje svobode«! V tem *koronačasu* smo ljudje marsikaj pomešali in v tem Času je marsikaj in marsikdo na preizkušnji. Predvsem pa je na preizkušnji naše dojemanje in razumevanje svobode in odgovornosti! In seveda človečnosti, o kateri govori v svoji poeziji Srečko Kosovel!

Prav ta zapostavljeni kanček človečnosti, prav ta kanček okusa po svobodi in iluziji smisla ter upa v bolj človeško dobo lovim v tem težkem Času na vajah *KONS: NOVI DOBI*.

Ko tako »potujem« skozi koronačas, vidim, da v njem še kako potrebujemo Kosovelov uporniški, humanistični in kozmični naboj! Njegovo neomajno vero v *Novo dobo* brez duha ubijajočega kapitalističnega stroja, njegovo izklicavanje etičnega človeka in njegovo neomajno vero v novo, humanistično družbo! Ker je preroditev nujna in neizbežna.

V procesu vaj za predstavo *KONS: NOVI DOBI* nas je doletelo veliko pretresov. In sprememb ... lahko rečem samo hvala Žigi in Katarini, ki sta jih znala sprejeti, hvala igralcem, ki so v skafandrih vadili za našo interno premiero *KONS: NOVI DOBI*, ki smo jo načrtovali za 23. december, hvala Mirjam, ki je bdela nad nami in »preračunavala« ... hvala vsem v Prešernovem gledališču!

In ko tako sedim v tišini za računalnikom v svoji gledališki pisarni in delam načrte za prihodnost, pomislim s strahom in upom na gledališče v Novi dobi in v duhu »odplavam« na kraško gmajno obirat šipek. Takrat zaslišim v nebo vpijoče *Kosovelove litanije*, ki se dvigujejo v ekstazi iz globine odra. Natakнем si masko in stečem iz tišine pisarne v temino brbotajoče dvorane, kjer igralci v zaščitnih čeladah izrekajo Kosovelovo zaklinjanje v vero v Človeka, in se zavem, da je vsak Kosovelov verz kot na kožo napisan vsem nam v tem težkem in brezupnem Času, in sem hvaležna za ta občutek upa in zanosa igralcem in si želim, da bi ta občutek podelili čim prej tudi s publiko. Kajti kot pravi pesnik, »je umetnost uteha in religija modernega človeka. V njej se srečata človek in človek, do smrti izmučena od strašnih izkušenj življenja, v njej se spoznata človek in priroda obsovrážena po človeškem pohlepu, v njej se strneta človek in vesoljstvo in človek ni več sam«.

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar,
Darja Reichman
(fotografija z vaje)

OD SMRTI DO ROJSTVA

ALJOŠA TERNOVŠEK

Ljubljana, 6. decembra 2020

Ura je 9.37 in sedim ob oknu,
ura je 9.37 in zunaj dežuje po snegu,
ura je 9.37 in obupujem,
ura je 9.37 in hočem.

27. maja 1926 ob 9.37 je prenehalo biti srce najbolj ognjenega slovenskega pesnika. Pesnika z globoko žalostjo v sebi in obenem največjim optimizmom, željo in vero v človeka. Na žalost je doživel samo 22 let. Očitno je izžarel v temo. Očitno je bil ogenj, ki razsvetljuje, njegovo poslanstvo. Mladika seveda izgori prej kot staro drevo. Ampak Kosovel je izžarel samo kot materija, njegovo poslanstvo pa žari še zmeraj. Sploh danes, ko živimo v represivnem času. V času, ko je upanje samo še dogorela sveča na prepihu, ki jo je treba obstopiti, zaščititi in prižgati novo.

Svetloba v temi, upanje v obupu, smeh v joku, moč v nemoči so občutja, ki me prelevajo ob branju njegove poezije. Navdušuje in opogumlja me zrelost tega mladeniča, te stare duše, ki v sebi nosi vse staro in mlado z istim obrazom. Ko pomislim nase v njegovih letih, na svojo zrelost, način razmišljanja, se zavem genialnosti Srečka Kosovela. Ni bolj primerne časa za uprizorjanje ali branje njegove poezije, kot je zdaj in tukaj. Živimo v razmerah, ki so grozljive. Zaradi virusa ostajamo zaprti, brez socialnih stikov. Poleg tega so otroci prikrajšani za izobraževanje. Kdor pravi, da je šola na daljavo učinkovita, je bebec. Kot da virus ni dovolj, pa smo v deželi slovenski obdarjeni še z avtoritarnim, če ne že kar neonacističnim vodjem, ki želi disciplinirati narod, ki želi s strahom obvladati narod. Upam, da bo ta zapis, ko ga bo kdo prebiral čez čas, samo še dokument najtemnejšega časa samostojne Slovenije. In v takih trenutkih je Kosovelova poezija kot brinova mast na rano. Peče, ampak pomaga. Do kosti zabolijo samota, razočaranje in obup, ki

nam ga pesnik izlije na papir, po drugi strani pa osvobaja z zavedanjem o kolektivu, s pogumom posameznika, da se dvigne nad malodušje, pasivnost, nad strah, ki hromi. Govori nam, da iz nič ni nič. Da se je treba boriti, da tudi v najtemnejših trenutkih ne smemo obupati. Da tisti, ki še nikoli ni obupaval in obupal, ni človek. Govori nam, da je normalno, da nas je strah, da smo malodušni, da se raje zavijemo v kokon nevednosti in samozadostnosti, vendar pa se temu ne smemo prepustiti. Vse to nas dela Človeka.

Sočutje, solidarnost, nežnost, ljubezen, pomoč, oče, dotik, nasmeh, skodelica vroče kave, Bill Evans, zasanjane oči, vožnja na jug, prebujanje skupaj, poljub, palačinke, mama, Silba, ogenj v peči, otroško lice na licu, sok iz svežih mandarin so stvari, ki mi dajejo upanje, ki mi sveti v temi. Jasno pa je, da moramo stvari doseči skupaj. Sistem, v katerem živimo, sploh pa trenutek, v katerem se nahajamo, nas vse bolj razdvaja. Lažje je obvladati enega kot skupino, skupnost. Hiperindividualizem je pogrom človeškosti oziroma človečanstva, kot bi zapisal pesnik. Hiperindividualizem je past, v katero smo ujeti. Vsak ima svoj prav, vsaka neumnost pristane na twitterju, facebooku, instagramu. Vsak se ima za poklicanega dajati mnenja in sodbe brez kakršnegakoli vpogleda v vsebino, pod psevdonimom seveda, v anonimnosti svoje dnevne sobe. Včasih je bil za to vsaj šank, kjer si se soočil z drugače mislečim, mu pogledal v oči in mu jebal mater ali ga kako drugače žalil in poniževal. Seveda si moral vedeti, da akcija izzove reakcijo in da se lahko zgodi marsikaj. Zato si dobro premislil, kaj boš izustil, in bojazljivci, strahopezdljivci niso javno izražali svojega mnenja. Danes pa je vsem tem ljudem, ki so se odločili za svojo temno stran, dovoljeno v anonimnosti stresati žaljivke in maloumnosti.

Mi smo posamezniki, ampak smo tudi del celote, smo kamenčki v mozaiku človeštva in vsi živimo na isti krogli. Zavedanje o skupnosti in skupnem nas bo izleklo, izkopalo iz ponora, v katerem smo se znašli. Nismo sami! Nismo sami! Nismo sami! Skupaj smo! Samo skupaj lahko premaknemo skalo, ki visi nad nami in nam preti, in vedeti moramo, da smo to skalo ustvarili sami, s svojo pasivnostjo, s svojo skrbjo izključno le zase. Najmanj, kar lahko naredi vsak posameznik,

je, da vsake štiri leta v nedeljo dvigne rit in se sprehodi do svojega volilnega mesta ter odda glas. To ni rešitev, da ne bo kdo mislil. Je pa pokazatelj, da nas večina želi živeti dostojno, Človeka vredno življenje. Ampak če nas večina ne dvigne riti, potem je stanje takšno, kot je. Demokracija je vladavina večine. Če smo se odločili za takšen način skupnega življenja, se moramo zavedati, da je naša obveza, naša odgovornost, da glasujemo. V nasprotnem primeru dajemo samo signal, da si želimo, da kdo drug odloča namesto nas. Vsak glas šteje! Vsak posameznik šteje!

Tisoč nas je in tisočkrat tisoč, ki mislimo podobno, ampak nas razdvajajo malenkosti, neumna nestrinjanja, zavist, trači, polresnice. Čas je, da prestopimo te malenkosti, te plehkosti. Čas je, da se rodi nova skupnost, skupnost Človeka v vsej svoji ranljivosti in lepoti.

Ura je 11.53 in sedim ob oknu,
ura je 11.53 in dež pada po snegu,
ura je 11.53 in obupujem,
ura je 11.53 in hočem!

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna Slapar, Blaž Setnikar,
Darja Reichman
(fotografija z vaje)

SODOBEN, EVROPSKI IN VEČEN KOSOVEL

Prof. dr. JANEZ VREČKO

Dvajseto stoletje je mučila ideja o spremembi človeka, o ustvaritvi novega človeka, beremo pri Badiouju. To še posebej velja za ekspresionizem in konstruktivizem; razliko med njima je Kosovel sijajno opredelil, saj je po njegovem ekspresionizmu deloval za rešitev ene generacije, konstruktivizem pa za rešitev človeštva v celoti. Zato je za Kosovela *Evropa norišnica racionalnih duhov*, pa tudi *norisnica civilizacije in hiperintelektualizma*. Njena kriza je samo ena: kriza človečanstva. V individualni in kolektivni apokalipsi, ki se bo zgodila s smrtjo Evrope, bo nastopil nov človek kot poosebljeni etos, ki bo zgradil *stavbo bodočnosti*. Ta novi človek se zaveda, *da zida, tudi kadar ruši*, zato mora *Evropa umreti, to je njena odrešitev, mazilite jo s H_2SO_4* .

V pričujoči uprizoritvi Kosovelovih tekstov se ponavlja njegova misel, da *do smrti izmučeni evropski človek divja z električno brzino v razvoj, prikovan je na zbesneli motor razvoja in se ne more rešiti, državni aparati pritiskajo tega človeka k tlom, suženjstvo nevidnih spon ga duši, zato si želi umreti*. In rešitev je *samo ena, da se razpoči demonska sila kapitalizma ... in se ta človek osvobodi*.

V *Pesmi št. X* je Kosovel vse navedeno zelo jasno izpostavil. Prvih pet verzov pomensko razpade na dvoje. Tu je najprej obrnjeni citat s steklenice, v kateri je shranjen strup za podgane: *Strihnini*. Na steklenici je običajno najprej navedeno strokovno ime zdravila in potem njegov slovenjeni del: *Strihnini*. *Strup za podgane*. Vmesni prostor med prvim in petim verzom, ki ga zaobjame naslov s steklenice, nakazuje uničujoče delovanje strupa. Umiranje podgane je dolgotrajno in strašljivo, tudi vedno bolj glasno, ker se črke od drugega v tretji verz spremenijo iz malih v velike: Kh preide v KH.

Nato v pesmi nastopi navidezen lirski predah, saj se pokaže, da so tudi *mladi dnevi* izpostavljeni enakemu počasnemu, strašljivemu

umiranju, da se bo to zgodilo tudi s *soncem* in z *dehtenjem lip*, da je torej na obzorju kataklizmična, apokaliptična situacija, ki se ji nikakor ne bo mogoče izogniti.

Pod oboje umiranj, pod *umiranje podgane na podstrešju* in pod *mlade dneve na podstrešju*, pesnik štirikrat zapiše besedico *crk*, ki s svojo zvočnostjo naznanjajo bližajočo se smrt. Ta pa vendarle ni v obeh primerih enaka: medtem ko je bilo za podgano rečeno, da umira, pa je človeku določeno, da bo crknil. Žival torej umira človeške smrti, človek pa živalske. Antigonin zakon, ki je starejši od človeka in pisave in ukazuje, da ima človek pravico do groba in napisa na njem, v moderni civilizaciji ne velja več: človeku je tu ukazano, naj crkne. Tako se zgodi prvemu človeku, tako drugemu in tudi tretjemu in vsem: *Crkni Človek Človek Človek*. Teh smrti je zmeraj več, imperativ *crkni* se nanaša na neskončno vrsto ljudi, kjer je treba v svetu s prevladujočo ekonomsko logiko vse odvečno pokončati, izločiti, segregirati.

Kosovelova kritika takšnega sveta je neizprosna! V drugem delu konsa se spopade s tem svetom, na katerega kot pesnik in kritični intelektualci ne pristaja. Vanj nas uvede časopisni citat, ki obvešča: *Ob 8. uri je predavanje o človečanskih idealih*. Hkrati in morda celo na isti strani pa *listi prinašajo slike bolgarskih obešencev*.

Ta izrazito urbani vedutni motiv, ki je tudi toponimično določen – Sofija –, Kosovelu ponuja vrsta časopisnih citatov iz tedanjega časa. Kosovel se potemtakem navezuje na realen dogodek, ki se je zgodil v Sofiji 13. maja 1925, ko so na trgu pred katedralo obesili vrsto političnih oporečnikov in teroristov. In med njimi tudi bolgarskega pesnika Gea Mileva. Ti so 16. aprila istega leta v sofijski katedrali ob zadušnici za nekim ubitim poslancem podtaknili peklenški stroj, pri tem je bilo ubitih dvesto ljudi. Fotografijo bolgarskih obešencev je prinesel Slovenski narod 7. junija 1925. Eksekucija se je zgodila pred dvajsettisočglavo množico v bližini židovskega pokopališča v Sofiji ob 8. uri zjutraj.

Ni pa Kosovel povsem nekritično na strani atentatorjev. V *Konsu Y beremo: Evropa pade. S krvjo vstane?? Atentat*. (podč. S. K.), kjer se dvomeče sprašuje o smislu takšnih krvavih atentatov. Zato v njegovih dnevniških zapiskih preberemo vprašanje: *So*

atentati pot do človečanstva? Kosovel zavrača tako obešenje kot atentate.

Zato si je ob omenjeni eksekuciji pred sofijsko katedralo zastavil bistveno vprašanje: *Ljudje?* Je bilo mogoče to tisočglavo množico še imenovati ljudje? S tem pa je bilo pod vprašaj postavljeno tudi *predavanje o človečanskih idealih*, na katerem bo mogoče neobvezno in ljubiteljsko sentimentalno gojiti človekoljubje, abstraktno ljubezen do človeka in človeštva na sploh. *100 000 jih je, ki čisto mirno večerjajo in si s slastjo pripovedujejo o umorih, posilstvih in veletrgovskih sleparjih /.../ Na svetu so še ljudje, ki pa so ljudje le v biološkem smislu, ali pa še niti v tem ne. So še, ki jih moramo na žalost šteti med ljudi, in zasmehujejo samomorilce in obupane ljudi. A ne vedo, da gre šele preko smrti pot v novo življenje.*

Humanistična logika je skupaj z ekonomsko postavljena pod vprašaj. Gre za dvom o človečnosti tistih, ki o teh stvareh le *čitajo in se boje Boga*, ki grozo pred smrtjo doživljajo le kot svoj smrtni strah pred božjim obličjem, ki torej strah pred smrtjo odrivajo od sebe in ga nadomeščajo z lastno bogaboječnostjo. Vendar Kosovel v zadnjem verzu razkrije, da je takšna transakcija smrti nemogoča in tudi nesmiselna, saj smrti ni mogoče prenesti na nekoga drugega, smrt je zmeraj individualna. Poleg tega pa se je bog umaknil pred takšnim svetom, kjer je treba vse odvečno v družbi zastrupiti s strihninom ali pa postaviti pod vešala. Tudi Bog je za takšen svet samo *na razpoloženju* (po prvi verziji v rokopisu: *na dopustu*), v stanju pripravljenosti – in to je vse. V zvezi s Kosovelovo spremembo *dopusta v razpoloženje* je tudi svet mrtvega Nietzschejevega boga, svet odsotnega boga, kjer so obstoječi lažni človečanski ideali postali podlaga človekovi živalski smrti in vzrok za njegovo zmeraj manjšo človečnost. Ne gre spregledati, da je Kosovel v svojem Dnevniku XVI ob navedku *Bog je na dopustu* z veliki črkami zapisal tudi *EUROPA LATRINE*. Evropa, moralna greznica, in odsotni bog gresta pri Kosovelu skupaj.

Moderni mediji, kot je v tem primeru časopis svojimi šokantnimi fotografijami in novicami, pri bralcih in gledalcih sčasoma dosežejo popolno indolenco in neobčutljivost za družbena nasprotja. *Ljudje poslušajo politične govore, čitajo plakate in*

liste, hodijo na koncerte, v gledališča in kinematografe, čitajo knjige – pa so, ko da so mrtvi.

Pesem pa znova vzpostavlja doživljanje ostrih družbenih disonanc in s tem občutenje šoka ob fotografijah in novicah, ko grozo pred smrtjo poveže s *človečanskimi ideali* in z razpoložljivim bogom, saj je z njim v njegovi odsotnosti pač lahko manipulirati. Povsem indolentno doživetje smrti ob fotografiji *bolgarskih obešencev* kot tudi odsotnost človekoljubja na večernem tečaju o *človečanskih idealih* v Kosovelovi *Pesmi št. X* po vsem povedanem doživi svojo demistifikacijo.

Zato v znameniti *Ekstazi smrti* Kosovel opazuje, kako tonejo v *žgočem rdečem morju* najvišji dosežki evropske civilizacije, *zlati stolpovi* *zapadne Evrope* in *kupole bele*. *Razkošna kraljica v zlatu*, Evropa, se pogreza v *morju rdeče krvi*. Po Magrisovem mnenju Spenglerjeva misel v *Ekstazi smrti* prerašča v univerzalno skušnjo somraka bogov, ki se je spustil nad Evropo po nastopu fašizma. Prav s tem v zvezi nikakor ne gre pozabiti verzov, ki se nanašajo na najbolj travmatičen dogodek v zgodovini Primorske, na požig Narodnega doma v Trstu: *Komaj rojen, že goriš v ognju večera*. *Rdeče morje* je morje v Tržaškem zalivu, ožarjeno od ognjenih zubljev gorečega Narodnega doma, ki so zajeli ves Kras. *Vsa morja so rdeča, vsa morja polna krvi, vsa jezera, in vode ni*, saj je znano, da gorečega Narodnega doma gasilci niso mogli pogasiti, ker so jim to preprečili fašisti. Fabianijsva arhitekturna mojstrovina, ki se je med drugim zgledovala tudi po doževi palači v Benetkah, je bila uničena. Po obnovitvi jo je oblast zakrila z malovredno arhitekturo, ki so jo pozidali pred njo, da bi na ta način potisnila v pozabo najbolj mračne dogodke iz italijanske zgodovine.

Vse to priča o Kosovelovi osupljivi aktualnosti, pa tudi o tem, da se je Evropa v zadnjih petih letih 21. stoletja spremenila do neprepoznavnosti. In da se iz zgodovine ni ničesar naučila. *Milijoni umirajo, a Evropa laže*. Že Fromma je zanimalo, zakaj so se bili ljudje v fašističnih državah pripravljeni odreči svobodi. Kaj se je zgodilo s sodobnim človekom, da je začel hlepeti po podrejenosti in poslušnosti? Zakaj skušamo pobegniti v novo hlapčevstvo? Mar svobodo doživljamo kot nekaj nevzdržnega?

Če sklenemo z Badioujem, je začetek 21. stoletja prešel od poskusov ustvaritve novega človeka v prvi tretjini 20. stoletja k slepemu prevzemanju neoliberalne kapitalske profitne logike. Marcusejev enodimenzionalni človek je znova zasenčil Kosovlovega novega človeka, ki je še detektiral: *O laž, laž, evropska laž! Samo destrukcija lahko te ubije!*

Zdaj pa je nastopila situacija, ko *Ljubljana spi*. *Konduktar na tramvaju spi*. V kavarni *Evropa* čitajo *Slovenski narod*. *Trkanje biljardnih krogel*.

Kot bi preslišali Kosovelovo opozorilo: *Evropa vstani, vstani! /.../ Sedaj je prekasno v burjo graditi debele zidove*. Kosovel v članku *Separatisti* odločno pove, da je *naš ideal evropski človek, različen po svojih obrazih, a samo eden v svojem velikem stremljenju /.../. Bodimo eno po duhu in ljubezni, a ohranimo svoje lastne obraze*. Misel, ki je pisana še bolj za naš čas kot pa za Kosovelov, tako kot so bile po mnenju nekaterih grške tragedije prej namenjene nam kot pa antiki.

Viri:

Zbrano delo Srečka Kosovela; uredil in spremno besedo napisal Anton Ocvirk. Izhajalo med letoma 1946 in 1977.

Kosovel, Srečko. *Integrali* 26 (1984; 2. izd.), 1995 (3. izd.); Ur. Anton Ocvirk, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1967.

Vrečko, Janez. *Srečko Kosovel. Monografija*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2011. (Monografije k Zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev.)

Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

PRVI PUNK PESNIK

ESAD BABAČIĆ

Ljubljana, 6. 12. 2020, ob 23:41

Pred časom sem zaključil zbiranje besedil za antologijo slovenske punk poezije, ki ni imela intence postati poezija. Kadar pa je mestoma to vendarle bila, to gotovo ni bilo namenoma, s kakršnimkoli načrtom, da bi se povzpela na parnas, ali se, boggedaj, kanonizirala. Čeprav je treba vedeti, da poezija nikdar ni bila imuna na punk, kot tudi na rock v celoti ne. Navsezadnje je eden največjih rock pesnikov, Jim Morrison, pokopan na pesniškem Parnasu, v Parizu. In nekdo drug je zanjo dobil celo Nobelovo nagrado, čeprav je ni hotel. Punk poezija, slovenska, ali katerakoli druga, je povezana z mladostjo, saj so jo večinoma pisali še mladoletni mulci, ki so tudi zaradi punka prehitro dozoreli in se v nekaterih primerih celo utrudili, izpraznili. Za pesnika pa je praznina vedno usodna, v dobrem in v slabem smislu. Dokler jo lahko polni z besedami in občutji, toliko časa mu ne more nič; ko pa mu zavlada in se zaleti v njegov nedograjeni svet brez trdnih temeljev, postane past, ki si jo je napisal sam. In takrat lahko odide v tišini, tako kot je prežgodaj odšel Ian Curtis ali pa dosti, dosti kasneje B. B. Poezija je lahko roparica, ki zahrbtno krade, kar bi lahko bilo nekoč sreča, veselje, smoter življenja z drugimi, za druge. Prekletstvo pesnikov, o katerih začenjam govoriti, je, da so bili vedno na drugi strani množine in pogosto tudi na napačni strani dvojine. Vedno znova so se vračali, a jim ni uspevalo, tako kot sta jim uspevali poezija in njena prezentacija. Angažiranost je bila in ostala izgovor za skrivanje pred praznim jedrom, ki se nabira v slepo silo zadnjega poka. Večna grožnja neuspeha v življenju, ki ni poezija in ne more biti, potiska polet k tlom, ga drobi, vendar ga nikdar ne zdrobi. Potem so tu drobci, ki sodijo nekam in imajo smisel za druge, za tiste pa, ki so bili iz njih sestavljeni, nič več. Pusta pokrajina, Kras, kresnica, bor, hrepenenje večnega ognja, čisto blizu, a tako daleč. Srečko Kosovel je bil prvi punk pesnik in z njim bi se morala začeti vsaka antologija punk poezije. Bil je prvi tudi zato, ker je umrl

dovolj zgodaj. Še preden bi začel gniti pri živem telesu, bi rekel kakšen punker ... gniti, metaforično seveda, tako kot gnijejo mnogi, ki so preživeli nevarna leta in se zaposlili v imenu poezije, zdaj pa le še izvršujejo svoje. Kosovel ni potreboval benda in prijateljev pod odrom, ki bi ga podprli v njegovem pesniškem aktivizmu. Bil je sam, do zadnjega vzdihljaja, ki je bil punkovski krik, čigar odmev slišimo še danes.

Med urejanjem antologije sem se veliko spraševal o smislu svojega početja. Najbolj pogosta vprašanja so bila naslednja: kje se končajo besedila in začne poezija? Kje se končajo besede in zapoje tišina? Kje je tisti most? Ko odhajaš v tišino, ker si bil preveč glasen in neroden, nimaš milosti. Je to poezija? Surova odločitev za besedo in nagel konec. Kosovel ni imel časa, punk ni imel časa. Morda je tu vez, ena mnogih. Vse se je dogajalo prehitro, pa vendarle se je zdelo, da se nikdar ne bo nehalo. *Ura na moji mizi kaže osem. Nedelja je – moja soba je prazna, čutite, prazna, to se pravi, vse govori svojo čudežno govorico, vse šepeta, a za vsako besedo odmika se prostor v praznino. Praznota.* Kosovelovi verzi, kot bi jih pisal B. B. v svoji sobi Na jami 1 v pesmi *Možgani na asfaltu*:

*Zaprto sem v tej prekleti svoji sobi,
zaletavam se z glavo v stene,
ne morem se pognati skozi okno;
možgani bi res fino brizgali
po zmrznjenem asfaltu.
Ljudje bi hodili mimo
in se smejali;
kreten bi rekli
in se naslajali.
Zaprto sem v tej
prekleti svoji sobi,
zaletavam se z glavo,
ne morem se pognati
skozi okno.
Prekleta, res škoda.
možgani bi res fino brizgali
po zmrznjenem asfaltu.
Ljudje bi hodili mimo
in se smejali;*

*kreten bi rekli
in se naslajali,
kreten bi rekli
in se naslajali.*

Pesnika, kot bi se pogovarjala in okužila drug drugega, nakar bi okužila še vse ostale, nazadnje še samo Patti Smith, ki ji je nekdo lani, nekje ob tem času pred koncertom v tržaškem gledališču Rossetti »podtaknil« pesmi Srečka Kosovela. Morda kakšen stari, prefrigani panker. Ali pa je bil to Ludwig Hartinger, tihotapec besed, ki mi je ob neki priložnosti recitiral Kosovelovo pesem *Majhen plašč*:

*Jaz bi rad hodil
v majhnem plašču
besed.
Ali pod tem naj se skriva
topel, svetél svet.
Kaj je bogastvo?
Kaj je razkošje?
Zame je eno:
majhen plašč imam
in ta plašč ni nobenemu
enak.*

Ludwig je bil zaljubljen v to pesem in je še zdaj. In kako, da je Patti izbrala ravno te pesem? Naj to ostane skrivnost, zgodba za nova pokolenja. Patti Smith je bila pesnica od samega začetka in tega nikoli ni skrivala; prepričan sem, da se njej nihče ne bi upal praviti, da gnije, ker je ravno obratno; svet okrog nje gnije, ona pa mu kljubuje, tudi s svojo poezijo.

Ludwigu je bilo tako dolgčas v evropskem Salzburgu, da je nekega jesenskega dne leta 1990 sedel v svoj rabljen avto in se odpeljal proti Ljubljani, takrat ko je stara, izmučena Evropa že močno trkala na vrata razklane in oskubljene Jugoslavije. *Evropa je norišnica racionalnih duhov. Evropa je norišnica civilizacije in hiperintelektualizma. Njena kriza je samo ena: kriza človečanstva.*

Ko je prišel, je svoj golf parkiral nekje v centru mesta in nemudoma začel iskati sorodne duše. Nihče ni natanko vedel, s čim se ukvarja;

ko so ga kasneje spraševali, kaj počne v življenju in od česa živi, je vztrajno ponavljal, da je tihotapec besed. Nihče ni natanko vedel, kaj naj bi to pomenilo, se je pa lepo slišalo. In v tisti aktovki resnično ni moglo biti nič drugega razen besed. Šele kasneje sem izvedel, da je bil prijatelj Petra Handkeja, s katerim je pogosto pohajkoval ob tromeji med Avstrijo, Nemčijo in Češko. Tisti, ki niso spremljali zamejske in nemške literature, so prvič slišali zanj, ko se je v Kinu Komuna vrtel film Nebo nad Berlinom, za katerega je napisal scenarij, skupaj z režiserjem Wimom Wendersom. Tiste dni smo v Komuno hodili kot k maši, ki je bila takrat še bolj ali manj prepovedana. Nekateri so film videli tudi večkrat in si iz njega zapomnili cele pasuse. Za nameček je v njem nastopil Nick Cave, ki je bil v Ljubljani priljubljen še iz časa svojega Birthday Party.

Ko je Ludwig prišel v Ljubljano, je bilo tako, kot bi prišel na obisk eden od angelov iz Wendersove mojstrovine, ja, kot bi padel z neba v Ljubljano, in to naravnost pod noge Braneta Bitenca, ki je ravno pospravljal ozvočenje po enem od koncertov pred poslopjem Metalke, zagotovo ene najgrših in hkrati najbolj markantnih socialističnih monumentov v mestu. Publika se je že zdavnaj razšla in pevcu skupine Otroci socializma je bilo bolj ali manj jasno, da je bil to zadnji koncert; tako ga niso izžvižgali še na nobenem koncertu, pa jih je bilo kar nekaj, tudi zelo čudnih in prav nič posrečenih. Želel je nekaj drugega in naredil recital, s svojim basistom, ki je delal izjemno podlago za njegove globoko intimne izpovedi; na njegovo žalost so se pred Metalco našli tudi takšni, ki niso poznali ozadja oziroma zgodovinskega konteksta Branetove poezije, pa tudi ne razvojne poti benda, ki mu je pripadal. Za nameček se je na njegov račun grdo pošalil tudi drugi basist, ki ga je za odrom zbadal, češ, kaj pa če te vabijo na bis. Jasno je bilo, da temu še zdaleč ni tako. Beseda spizdi se je tokrat obrnila proti njemu in on je vedel, kdaj je treba spizdit. Ko je šel za oder, je v temi zagledal rahlo puklastega tujca, ki je očitno opravljal malo potrebo. Kaj to delaš, je siknil Brane, Ludwig pa je samo nekaj zamomljal v angleščini. Kaj delaš, ga je še enkrat vprašal, tokrat tudi on v angleščini. Ščijem, je odgovoril Ludwig. Aha, ščiješ. Pol pa ščij, ga je pustil in nadaljeval sospravljanje, tujec pa se je odločil, da še malo ostane. Njegov instinkt mu je pravil, da je našel nekoga, ki bi mu morda lahko pomagal pri odkrivanju mesta. Niti sanjalo se mu ni, kdo je človek, ki ga je srečal. Na njegovo srečo je B. B., tako kot Peter Falk, najbolj znan

po upodobitvi inšpektorja Columba iz istoimene serije, ki je bila zelo popularna tudi v nekdanji Jugoslaviji, takoj začutil prisotnost angela in Ludwiga povabil k sebi; še isti večer so v njegovi sobi, bolj podobni kakšnemu vagonu, ki je za vedno parkiral na Bolgarski ulici, sedeli Aleš, Brane, Ludwig in pesnik iz soseščine. Govorili so o svetovni literaturi, saj je bil Aleš v tistem trenutku najboljši pesnik svoje generacije, pa tudi Brane ni veliko zaostajal. Ludwig je po nekaj kozarcih vina in steklenicah piva odprl svojo službeno torbo in iz nje potegnil mali notes, v katerega si je zapisoval besede in misli. Prva beseda, ki ga je oplazila s svojo milozvočno pozlato, je bila tolmun. Naslednje tedne in mesece jo je še velikokrat ponovil, kot da je ravno ta njegov tolmun najgloblji in najbolj bister med vsemi. Tudi sam nisem bil več prepričan, ali sem to besedo pred tem sploh kdaj slišal. Debata je tekla o knjigah, poeziji, nekaj pa tudi o glasbi, predvsem novovalovski, ki so jo imeli vsi v čislih. A ko je beseda nanesla na Kosovela, ki ga je deset let in več nazaj odkril v Parizu, je postal posebej pozoren. Tisti trenutek je najbrž vedel, da bo to njegovo poslanstvo in da je našel prave ljudi. Aleša in Braneta ni več med živimi, z Ludwigom pa se slišiva bolj poredko, oba rahlo prestrašena, saj sva vmes izgubila tudi Fabjana, še enega skupnega prijatelja, ki je tako briljantno prevajal Handkeja in ostale nemško govoreče avtorje v slovenski jezik. Kaj lahko še izgubiva, razen modrega neba nad seboj in majhen plašč iz besed, ki ga oblačiva v teh zimskih dneh, da bi se vsaj malo pogrela.

Aljoša Ternovšek, Vesna Pernarčič, Miha Rodman, Vesna
Slapar, Blaž Setnikar, Darja Reichman, Iztok Drabik Jug,
Vesna Jevnikar
(fotografija z vaje)

NEKDO JE POTRKAL

ALJOŠA HARLAMOV

Ljubljana, 1. 12. 2020, ob 14:12

Srečko Kosovel je bil genij. To ni izjava, ki bi jo hotel ali moral utemeljevati, saj je trden del naše kolektivne zavesti. Jo je pa nujno ponoviti vsakič, preden se lotimo branja njegove poezije ali poustvarjanja po njegovem »gradivu«. Umrli je pri dvaindvajsetih letih, in čeprav je neumorno pisal, za časa svojega življenja ni objavil skoraj ničesar. Srečko Kosovel je zato tudi konstrukt literarne zgodovine. Nekatere njegove pesmi, ki so danes del kanona, zlasti tiste bolj »tradicionalne« (»baržunaste«, jim je posmehljivo rekel Kosovel), bi morda ali pa celo zelo verjetno končale v smeteh, če bi imel Srečko priložnost objavljati, kar bi hotel, če bi začel opravljati avtorsko selekcijo. Drama, ki trga citate iz njihovega neposrednega sobesedila, jih prosto kolažira, sopostavlja, ironizira, drgne in lomi med sabo, da izzove nove pomene, nove podobe in čustva ... tako pravzaprav ne le uporablja njegov priljubljeni pesniški postopek modernistične montaže oziroma konstruktivističnega kolaža, temveč poudarja tudi ti neizpodbitni dejstvi: da je Srečko Kosovel konstrukt in da je genij.

Po dognanjih literarne zgodovine je Kosovel ustvarjal vsaj v štirih »registrih«: impresionistično, ekspresionistično, konstruktivistično ter socialnorevolucionarno poezijo. In dolgo so se gospodje profesorji dolgih »vijoličastih« brad in strogega pogleda sklanjali nad raznovrstnostjo, večsmernostjo njegovega »opusa« in ga skušali spraviti v red; to je odkriti vzročno-posledično in časovno logiko njegovega ustvarjalnega razvoja, ki bi imela smiselni začetek in konec. Je bil najprej impresionist in je končal kot socialist/konstruktivist? Je imel vmes še futuristično in dadaistično fazo? Toda sukcesivno urediti Kosovelovo poezijo v resnici pomeni zanikati njegov genij. Genija ni v vulgarnem redu in digitronski matematiki, pač pa je v umetniškem kaosu in astrofiziki – Kosovelova poezija črpa ravno iz soprisotnosti, soočenja, sinhronosti, dialektike. Kosovel

je bil vse zgoraj opisano hkrati in njegov genij je bil točno v tem, kako je to preigral, mešal, kako je vse to z neverjetno lahkoto zapopadel in kako je znal takoj tudi vzpostaviti distanco, da ni nič od tega zares postal. Ni se ustavil, ni ostal pri miru:

*»Jaz sem rdeča raketa,
vžigam se in gorim in ugašam.«*

In seveda je njegov »postanek« ali »pristanek« dokončno preprečila tudi zgodnja, tragična, rokerska smrt, ki je njegovo poezijo pisala z enako silo kot on.

Ko material njegove poezije spremljamo takole na odru, je torej toliko bolj jasno, da Kosovel impresionist implodira v Kosovela ekspresionista, da Evropa raste iz Krasa, da njune stvaritve podira in na novo gradi Kosovel konstruktivist in da novi svet s svojimi idejami naseljuje Kosovel socialist. Vse naenkrat. Vsenaenkrat. Kosovel je bil evropski intelektuallec, ki je skorajda obsedeno prebral in preučil vse, kar je dobil v roke – učil se je jezikov samo zato, da je lahko literaturo in novice črpal pri izvoru; predvsem pa je bil intuitivni mislec, ki je z mikroskopsko preciznostjo dojemal filozofsko in literarno-estetsko zaledje ter kulturnozgodovinski in družbeni pomen posameznih tokov umetnosti divjega 20. stoletja. Pri tem je zanj pomembno vlogo igrala srbska revija *Zenit*, ki je zaradi svoje enciklopedične, albumske narave seznanjala svoje bralce z vsem sočasnim avantgardističnim dogajanjem: z berlinskim konstruktivizmom, De Stijlom, madžarsko avantgardo, češkimi poetisti, italijanskimi futuristi, pa z ruskim suprematizmom, konstruktivizmom itd. Kosovel je znal iz te kakofonije oblik in idej destilirati njihovo esenco in predvsem vzeti zase in uporabiti tisto, kar mu je ustrezalo individualno in kar je lahko prežl s slovensko literarno tradicijo, s Krasom, ki ga je stalno nosil s sabo, z borovci, ki so rastli zanj tudi sredi Ljubljane.

Svoje življenje je v tem kontekstu sam označil za »slovensko, sodobno, evropsko in večno«, in zato moramo vedeti, da Kosovel – tokrat pa morda le kontroverzna izjava – nikakor ni bil vizionar. Čeprav njegove besede o Evropi vsekakor govorijo tudi o Evropi, v kateri živimo mi danes, je Kosovel ni napovedoval, ampak živel. Njegovo vizionarstvo je retrospektivna slepa pega,

ki spregleda, da tisto, kar Kosovel piše, ni prihodnost Evrope, pač pa ideja Evrope, ki se večno vrača, sámo bistvo evropske zgodovine, ki se večno ponavlja. Najprej kot tragedija, nato kot farsa, vedno pa kot veličastna poezija. In tudi zato se v drami para Morano in Divjak evropska zgodovina ponavlja kot odmev:

*»Evropa je spala,
samo po tvornicah,
samo po rovih
delavci, beli in črni,
so delali v noč.«*

Evropejci danes smo v marsičem »novo človečanstvo«, ki so ga sanjali modernisti, in 21. stoletje je z neverjetno sličnostjo podobno »novi dobi«, ki so jo iskali/videli/klicali. Če se je tedanjim bralcem zdelo, da gre v teh opisih za fantazmagorične prostore prihodnosti, se mi s samoumevnostjo otroka ne zavedamo nenavadnosti sveta, ki ga naseljujemo. Če po kosovelovsko destiliramo bistvo modernističnega projekta skozi njegove mnoge smeri, tokove, šole, skozi vrste in zvrsti in medije, je to bistvo »subverzija tradicionalnega humanizma« in »desubjektivizacija modernega subjekta«. Poleg reprezentacije je modernizem v primerjavi s tradicijo namreč definicijsko preoblikoval tudi subjekt – in s tem globinsko strukturo – literarnega teksta. Subjekt modernistične umetnosti je decentraliziran, desubstancializiran in končno desubjektiviziran; tako da ga včasih skoraj že več ni smiselno označevati kot (tradicionalni/moderni) subjekt; pač pa bi ga lahko imenovali kar nesubjekt. Subjekt, ki izgublja (instrumentalno) racionalnost (»Človek ni avtomat!«), enotnost in usrediščenost (»Nisi in se pojaviš, postaneš in odideš.«), (svobodno) voljo (»mi sami utrinki velike kozmične volje: živeti«), smisel in pomen ...

Človek nima več trdne substance. »Človek prosi: Naj bom človek!«, a v resnici ne ve več, kaj pomeni »biti človek«. Človeškost pač ni nič enostavnega, ni ena identiteta in definicija, ampak nekaj mnogoobličnega, mnogosvojega, je fluiden, razpadajoč in vedno znova sestavljajoč se privid, hkrati pa nič posebnega, nič svetega, saj je med njim in kamnom »le en korak, en poljub«, lažje kot človek je biti »svetiljka«. Mar ta fluidnost, mnogoobličnost ne opiše v vsem njegovem sijaju

človeka 21. stoletja, ki se z nekom na kavi pogovarja o filmu, ki ga je včeraj gledal, vmes pa čivka o najnovejši politični aferi, objavlja fotografije svoje kave na instagramu v črno-belem filtru, naroča večerjo na woltu, na facebooku komentira prijateljevo objavo o brezdomcih v ZDA in na imdb-ju preverja, ali je tista igralka res igrala že v prvem filmu tega režiserja?

In seveda nas to opiše tudi v naši bedi. Če dramski tekst kaj pokaže, pokaže to, da vizija novega človeštva, klic po novem svetu nikoli ni bil naivno optimističen. Vsaj pri Kosovelu ne. V posekanih borih, v razrastu gmajne je videl tudi »tiho grozo« narave, ki bi ji hotel človek gospodovati. Smrt evropskega človeka spet ni nekaj, kar še pride, ampak nekaj, kar ta nosi s sabo, ta »tisočkrat mrtvi evropski človek« – nekaj, kar ga navdaja s strahom in zlom, ki ga je prej sejal po svetu, ko pa je sveta zmanjkalo, pa med sabo. Ne nazadnje to dokazujejo tudi prevladujoče interpretacije teh Kosovelovih ključnih pesmi, ki jih slišimo tudi v predstavi. Še pred desetletjem so jih brali bolj ali manj izključno kot opis prve in napoved druge svetovne vojne. Človek je pogledal Kosovelovo poezijo in v njej pač zagledal svoj odsev. Danes pa jih že lahko beremo tako, kot bi jih Kosovel, večpomensko, antihumanistično, kozmično, tudi kot prikaz naravne kataklizme. Črni oblak, ki »duši, duši, duši« Evropo, je bil že ves ta čas tu, le da se doslej tistih, »ki čisto mirno večerjajo in si s slastjo pripovedujejo o umorih, posilstvih in veletrgovinskih sleparijah«, ni dotaknil, zdaj pa bo nenadoma »preplaval« Evropo, medtem ko tisti, ki so živeli v njem, »100 milijonov jih je«, mirno čakajo. Ko bo na koncu neke dobe potrkalo na vrata postave, si bomo želeli, da bi na naše vprašanje zaslišali »Vse dobro!«. Toda najverjetneje nam bo odgovorila samo tišina, ki je nikoli prej nismo mogli doseči.

A black rectangular box containing the handwritten mathematical equation $0 = \infty$ in white ink.

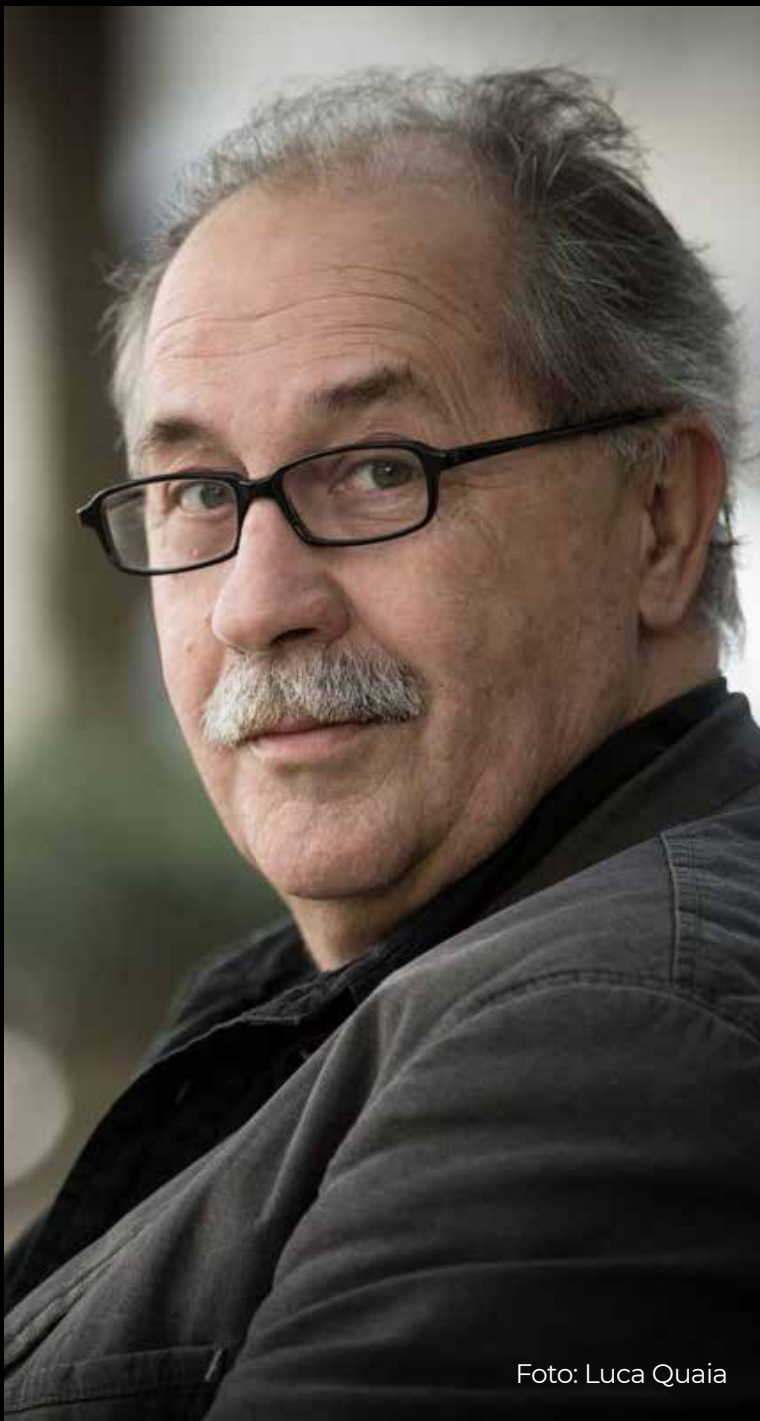

Foto: Luca Quaia

IN MEMORIAM

Marko Sosič

V začetku februarja me je pretresla neizmerno žalostna vest, da nas je zapustil pisatelj, dramatik, gledališki in filmski režiser, predvsem pa prijatelj in tesen sodelavec našega gledališča, Marko Sosič. Toda Marko ni bil le prijatelj našega gledališča, ampak tudi moj prijatelj, kar je v gledališkem svetu bolj redkost kot pravilo. Marko je bil v gledališkem svetu s svojo poštenostjo in človečnostjo svetla izjema, kot je bil izjema in izjemen tudi na vseh področjih svojega življenja in ustvarjanja. Občutljiv in kritičen opazovalec, razmišljujoč in brezkompromisen intelektuallec, zagnan in poglobljen ustvarjalec. Zaradi svoje tenkočutne narave ter na trenutke celo osupljive prostodušnosti je v funkciji umetniškega vodje Slovenskega narodnega gledališča v Novi Gorici doživel marsikatero grenko izkušnjo. In prav to izkušnjo je z brezkompromisno samorefleksijo in samoironijo ubesedil v knjigi *Sto dni, tisoč noči* in v njej razkril, kako zahtevno je umetniško vodenje in kje vse so njegove pasti. V svoji iskreni izpovedi, v kateri ni prizanašal niti sebi niti igralcem in niti vodstvu niti upravi novogoriškega gledališča, je izpisal arhetipski primer razmer v gledališču, ne oziraje se na čas tranzicije, kraj ali ideološko podstat. Osupljivo pri tem je, da je Marko kljub težki (pre)izkušnji umetniškega vodenja svojo izpoved pretkal z blagim humorjem, ki je bil zanj odrešilen, da se ni predal zagrenjenosti. In prav zato je lahko Marko ostal še naprej z vsem svojim intelektualnim in srčnim habitusom zavezan ustvarjanju v gledališču, čustveno navezan na svoje tržaško gledališče in prisoten v slovenskemu gledališkemu prostoru kot pisatelj, gledališki in filmski režiser, intelektuallec in kritični mislec – predvsem pa kot Umetnik.

Marka do leta 2010 nisem osebno poznala in tudi njegove knjige *Sto dni, tisoč noči* do nedavnega nisem prebrala. Danes bi jo toplo priporočila vsem, ki v gledališču ustvarjajo in se z gledališčem ukvarjajo ... igralcem, režiserjem, umetniškim

vodjem, direktorjem in dramaturgom, inspicientom, šepetalkam, maskerjem, garderoberkam, odrskim delavcem in vsem delavcem v upravah gledališč. Ko sem pred leti prebrala njegov roman *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino*, mi je postalo jasno, da je Marko našel tisti »medij«, v katerem se najlažje izrazi. Bil je mojster jezika in pisal je iz svoje globoke potrebe po izpovedi. Takrat sem Marku poslala sporočilo, da mi je bilo »druženje« z njim ob branju njegove knjige v velik užitek in bi rada to »druženje« nadaljevala. In res sva ga nadaljevala v času njegovega prvega in drugega mandata selektorja Tedna slovenske drame in člana strokovnega sveta Prešernovega gledališča. Že na prvem sestanku za izbor predstav Tedna slovenske drame me je presenetila njegova odprtost za dialog, analitična globina in gledališka širina. Bil je selektor, s katerim se je bilo užitek pogovarjati o predstavah. Marko je bil selektor poglobljenega razmisleka, ki mu »konceptualne« ambicije niso bile prioriteta, ampak sta pri izbiri odtehtali zgolj kvaliteta in celostna vrhunska izvedba predstav. Marko je bil človek dialoga in visokih umetniških, tudi etičnih kriterijev, predvsem pa kritično razmišljujoč svetovljan, ki je svoje poslanstvo in funkcijo umetniškega vodje ali selektorja opravljal z veliko ljubeznijo do gledališča. Skrajno predano, profesionalno in odgovorno.

V tem obdobju se je z vso strastjo posvečal pisanju in občasno tudi režiral. Njegovo afiniteto do sodobnega italijanskega dramatika Spira Scimoneja sem spoznala že ob odlični uprizoritvi besedila *Kuverta*, ki ga je režiral v ljubljanski Drami, zato sem Marku predlagala, da bi tudi v našem gledališču režiral eno izmed dram tega vrhunskega mojstra družbenokritičnega absurda. V sezoni 2016/17 nam je namreč tik pred začetkom vaj sodelovanje odpovedal režiser Igor P. Bila je resnično zagatna situacija in bilo mi je skrajno neprijetno, ko sem Marka poklicala k sodelovanju »v sili«. Toda Marko je bil takoj pripravljen »vskočiti« in pomagati. Študij predstave *Dol* (Giù) je bil tako zame kot za igralce izjemno navdihujoč in prijeten. V tem času sva se z Markom še bolj zbližala. Po njegovi zaslugi smo uspeli avtorja Spira Scimoneja celo povabiti z njegove rodne Sicilije na premiero. V nepozabnem spominu mi je ostala pot od tržaške železniške postaje, kamor smo ga z Markom odšli iskat, s postankom pri meni v Ljubljani – in z Markovim komplimentom, da bi bilo moje stanovanje super ambient za

snemanje kakšnega filma. Malce pred tem je namreč po svoji noveli posnel celovečerni prvenec *Komedija solz* in v filmskem stilu se je odigrala tudi premiera predstave *Dol* v prednovoletno razporejenem Kranju, kjer smo »ad hoc« organizirali še glasbeni uvod z glasbenikom predstave Stefanom Schiraldijem, ki je igral svojo skladbo iz prizora v predstavi tik pred vhodom v gledališče.

V letih po premieri *Dol* je Marko zmeraj pogosteje prihajal v mojo bližino, kadar ni pisal svojih romanov v Parizu. Lani in predlani še prav posebej, ko je imel svojo pisateljsko »rezidenco« v Štanjelu. Takrat sem prišla jaz na Kras, v njegovo bližino. V Štanjelu sva se proti koncu leta 2019 v njegovi »najeti pisateljski rezidenci« z osupljivim pogledom na Ferrarijeve vrtove spet srečala, takrat še brez sence dvoma, da jubilejnega Tedna slovenske drame ne bo. Svojega drugega mandata selektorja jubilejnega 50. Tedna slovenske drame ni uspel zaključiti s festivalom, saj smo ga morali odpovedati zaradi korone. Za gledališko zgodovino je ostal le Markov tehten izbor sedmih predstav tekmovalnega in petih predstav spremljevalnega programa ter njegovo »poročilo selektorja« v katalogu.

Lani poleti sem te, Marko, tudi jaz povabila v svojo kraško bližino. Bilo je nepozabno srečanje. Prav v »naši vasi« si poleti pomagal graditi suhogradni zid in samo naključje je hotelo, da se takrat nismo srečali. Želel si se izmojstriti še v tej veščini. Ampak imel si tudi druge načrte za prihodnost. Želel si posneti film o ljubezni svoje mladosti. Zanj si na Opčinah z neizmernim entuziazmom organiziral projekcijo filma, kar v tistih časih ni bilo ravno lahko, še posebej, ker si je bilo treba izposoditi projektor in iz rjuh sešiti projekcijsko platno, da bi svoji mladostni ljubezni pokazal film, nad katerim si bil tako zelo navdušen. Toda deklici film ni bil všeč, saj ga ni razumela. »Kako dobra in hkrati pretresljiva zgodba za film,« sva ti takrat rekla z Egonom in v duhu že videla tvoj novi film. Oktobra 2020 si mi poslal v branje dramski tekst z naslovom *Meja sneženja*. In dodal, da želiš le mnenje – brez kakršne koli obveze za uprizoritev. Nad besedilom sem bila navdušena ali – bolje rečeno – ganjena, saj si v njem spregovoril o svoji intimni zgodbi, ki te je leta obremenjevala in se je navezovala na vojno v Bosni. O tem si mi nekoč v Kranju že govoril. Bila je travma tvoje družine, s katero si želel končno razčistiti. Predlagala sem ti, da pošlješ

tekst na razpis za Grumovo nagrado. Žal ga žirija ni uvrstila med nominirance, vendar bo *Meja sneženja* v naslednji sezoni na repertoarju našega in tržaškega gledališča. Ker si tvoj tekst to zasluži.

Dragi Marko, spomin na čas, ko si prihajal v mojo bližino, se mi je globoko in neizbrisno vtisnil v spomin. Tvoja bližina me je bogatila. Tvoja bližina me je pomirila. Tvoja bližina me je otoplila. Hvala ti!

Marinka Poštrak

Literarna dela Marka Sosiča

- *Balerina, balerina* (1997); finalist za nagrado *kresnik*, tržaška nagrada vstajenje, priznanje Umberto Saba in nagrada Citta di Salo
- *Tisoč dni, dvesto noči* (Moj čas v Primorskem dramskem gledališču) (1996)
- *Tito, amor mio* (2005); nominacija za nagrado *kresnik* in nominacija za nagrado Prešernovega sklada
- *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino* (2012); nominacija za nagrado *kresnik*
- *Iz zemlje in sanj* (2013); nominacija za najboljšo knjigo leta (Kritiško sito)
- *Kratki roman o snegu in ljubezni* (2014); finalist za nagrado *kresnik*
- *Kruh, prah* (2018)

Gledališke režije

Marko Sosič je podpisal šestindvajset režij med drugim najpomembnejše:

- Drago Jančar: *Zalezujoč Godota* (1989), SNG Drama Ljubljana
- Angelo Beolco Ruzante: *Lubejzen, uojška, lakota* (1991), PDG Nova Gorica
- Aleksej Nikolajevič Abruzov: *Staromodna komedija* (1997), SSG Trst
- Marguerite Duras: *La musica* (1997), SNG Drama Ljubljana
- Samuel Beckett: *Čakajoč Godota* (1998), SSG Trst

- Alessandro Barrico: *Devetsto* (2000), SSG Trst
- *Kjer se ljubezen izliva v sinje nebo* (uprizoritev ob stoti obletnici rojstva Srečka Kosovela) (2004), SSG Trst
- Boris Pahor: *Spopad s pomladjo* (2006), SSG Trst
- Spiro Scimone: *Kuverta* (2010), SNG Drama Ljubljana
- Spiro Scimone: *Dvorišče, Koli* (2014), SSG Trst
- Matei Vişniec: *Zgodba o pandah, ki jo pove saksofonist z ljubico v Frankfurtu* (2014), SNG Nova Gorica
- Spiro Scimone: *Dol* (2016), Prešernovo gledališče Kranj

Dramska dela

Balerina, balerina (1997), dramatisacija istoimenskega romana
Meja sneženja (2020)

Filmi

- *Pomladni posmehi* (1980); prvomajska nagrada za študijski film
- *Hod* (1981); priznanje za kratkometražni dokumentarni film
- *Nova pot* (1982), diplomski film
- *Starati se nežno* (1982), kratki igrani film
- *Ljudska magija* (1988), šest epizod
- *V meni prevrat* (1996), eksperimentalni film
- *Portret: Marjo Magajne* (fotograf) (1996)
- *Portret: Nora Jankovič* (operna pevka) (2013)
- *Komedija solz* (2016), celovečerni prvenec
- *V tišini letnih časov* (2018), dokumentarni film
- *Karmela* (2019), igrano-dokumentarni film o Karmeli Kosovel

Umetniško vodstvo

1991–1994 umetniški vodja SNG Nova Gorica
1999–2003 in 2005–2009 umetniški vodja SSG Trst

Selektor

Selektor 40. in 41. Tedna slovenske drame (2010 in 2011)
Selektor 49. in 50. Tedna slovenske drame (2019 in 2020)
Selektor Borštnikovega srečanja v Mariboru v sezonah 2003/2004 in 2004/2005

**Javni zavod
PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE
KRANJ**

Glavni trg 6
4000 Kranj

Telefon/Phone:
+386 (0)4 280 49 00

E-pošta/E-mail:
pgk@pgk.si

Spletna stan:
www.pgk.si

Blagajna

+386 (0)4 20 10 200
blagajna@pgk.si
Blagajna je odprta od
ponedeljka do petka
od 9.00 do 12.00 (v času
sobotnih matinej tudi ob
sobotah od 9.00 do 10.30)
in uro pred začetkom
predstav.

The box office is open from
Monday to Friday from
10:00 to 12:00; during the
period of Saturday Matinees,
from October to the end of
March, also Saturdays from
9:00 to 10:30 and an hour
before the start of the show.

**Spletna prodaja vstopnic/
Online tickets:**
pgk.kupikarto.si

Spletna omrežja:

**Direktorica/
General manager:**

Mirjam Drnovšček
+386 (0)4 280 49 12
mirjam.drnovscek@pgk.si

**Dramaturginja in vodja
umetniškega oddelka/
Dramaturge and artistic
director:**

Marinka Postrak
+386 (0)4 280 49 16
marinka.postrak@pgk.si

**Marketing in odnosi z
javnostmi/Marketing and
public relations manager:**

Eva Belčič
+386 (0)4 280 49 18
info@pgk.si

**Koordinatorica programa
in organizatorka kulturnih
prireditev/Production
manager:**

Nataša Jereb
+386 (0)4 280 49 13
organizacija@pgk.si

**Računovodkinja/
Account manager:**

Anja Pohlin
+386 (0)4 280 49 15
anja.pohlin@pgk.si

**Tehnični vodja/
Technical manager:**

mag. Igor Berginc
+386 (0)4 280 49 30
igor.berginc@pgk.si

**Poslovna sekretarka/
Secretary:**

Gaja Kryštufek Gostiša
+386 (0)4 280 49 00
pgk@pgk.si

Blagajničarka/Box office:

Katja Bavdež
+386 (0)4 20 10 200
blagajna@pgk.si

**Oblikovalec maske in
frizer/Make up and hair
stylist:**

Matej Pajntar

**Garderoberka/
Cloakroom attendant:**

Bojana Fornazarič

**Inspicienta/
Stage managers:**

Ciril Roblek,
Jošt Cvikl

Šepetalka/ Prompter:

Judita Polak

**Lučni mojster/
Light engineer:**

Nejc Plevnik

**Tonski mojster/
Sound engineer:**

Tim Kosi

**Mizarja in odrska
tehnika/Carpenters and
stage technicians:**

Robert Rajgelj,
Marko Kranjc Kamberov

Oskrbnik/Attendant:

Boštjan Marčun

**Čistilka/
Facilities maintenance:**

Bojana Bajželj

**Igralski ansambel/
Actresses and actors:**

Vesna Jevnikar,
Doroteja Nadrah,
Vesna Pernarčič,
Darja Reichman,
Miha Rodman,
Blaž Setnikar,
Vesna Slapar,
Aljoša Ternovšek,
Borut Veselko

**Svet zavoda/Board of
Prešeren Theatre Kranj:**

mag. Drago Štefe
(predsednik/President),
mag. Igor Berginc, Joško
Koporec, Alenka Primožič,
Peter Šalamon

**Strokovni svet/Professi-
onal Board of Prešeren
Theatre Kranj:**

Barbara Rogelj
(predsednica/President),
Vesna Jevnikar, Igor Kavčič,
Borut Veselko, Jani Virk

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Gledališki list

Prešernovo gledališče Kranj

Sezona 2020/21, uprizoritev 4

Za izdajatelja: Mirjam Drnovšček

Urednica: Marinka Postrak

To številko uredila: Marinka Postrak

Lektorirala: Barbara Rogelj

Fotografije: Nada Žgank

Oblikovanje: Tina Dobrajc in Mito Gegič

Tisk: Tiskarna Oman d.o.o.

Naklada: 700 izvodov

Kranj, Slovenija, maj 2021

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Delovanje Prešernovega gledališča
Kranj financirata

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA
KRANJ

Za pomoč se zahvaljujemo

biša
LAYER

Medijski sponzorji

TAMTAM

Gorenjski Glas

SICLEDAL.
ORG

Radio Sora

RADIO
97.3

Del skupnostne akcije v partnerstvu
z Ministrstvom za kulturo
in Centrom za kreativnost

